

the *total* feed business

Vruchtbare Kringloop

Johan Temmink

Workshop Landelijk Onderwijsdag 5 november 2015

Kernactiviteiten:

Advies, verkoop en productie van diervoeders
(mengvoeders, specialties, co-producten en ruwvoer)

Verkoop van agrarische handelsartikelen
(meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, zaaizaad en pootgoed)

ForFarmers

#1 in Europa

> 20.000 klanten

> 2.200 medewerkers

37 productiefaciliteiten

Inhoud

1. Welke opgaven zijn er?
2. Kennisuitwisseling
3. Hoe werkt de KringloopWijzer?

Opgaves

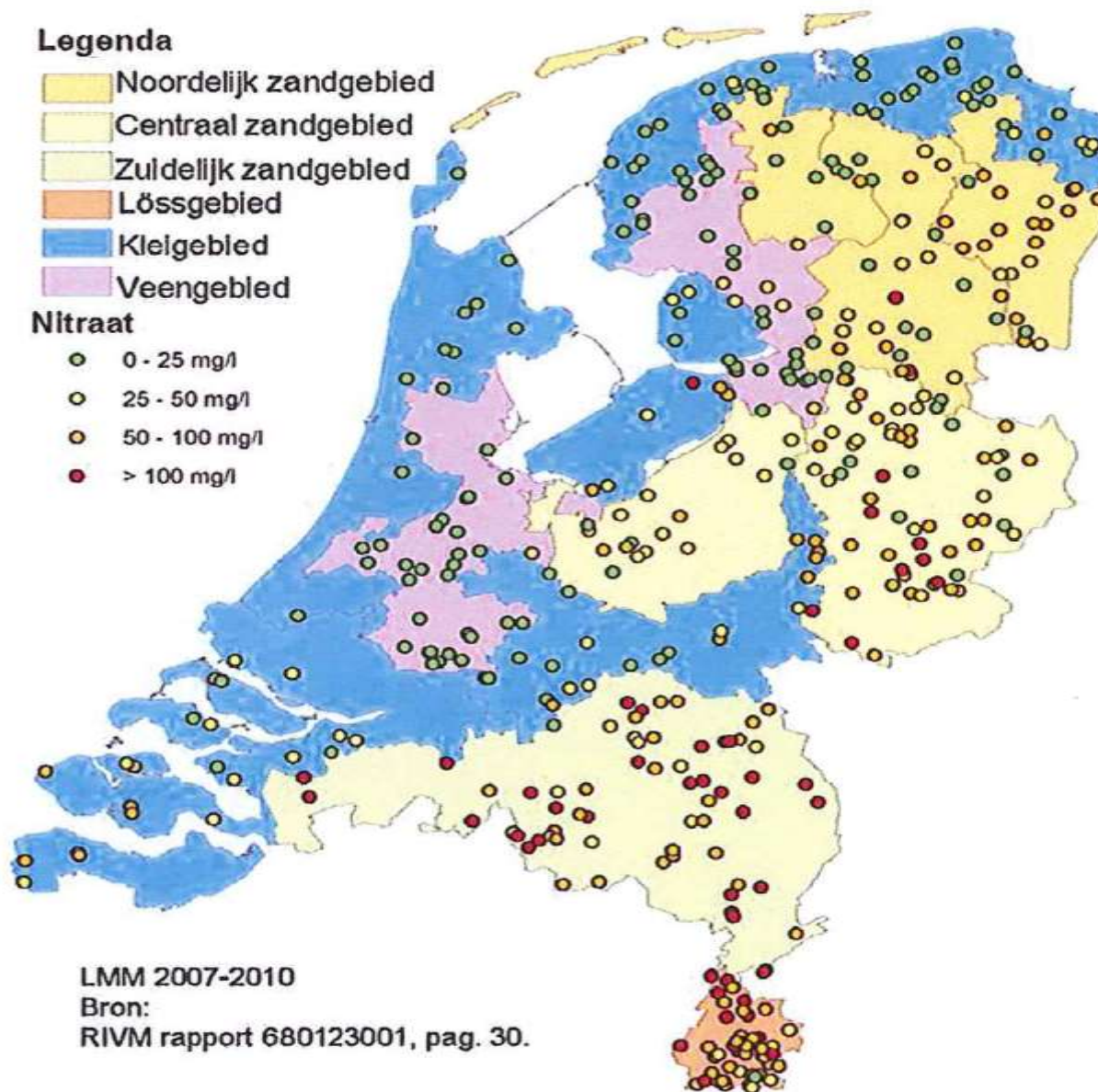
1. Nitraatrichtlijn
2. Kaderrichtlijn Water
3. Broeigasgassen reductie
4. Ammoniak emissie

Legenda

- Noordelijk zandgebied
- Centraal zandgebied
- Zuidelijk zandgebied
- Lössgebied
- Kleigebied
- Veengebied

Nitraat

- 0 - 25 mg/l
- 25 - 50 mg/l
- 50 - 100 mg/l
- > 100 mg/l

LMM 2007-2010

Bron:

RIVM rapport 680123001, pag. 30.

Juli 2013:

Sectorplan “koersvast richting 2020”

- Melkveehouderij: Zuivelplan (NZO, LTO)
- Technische invulling binnen milieurandvoorwaarden
- **KringloopWijzer centraal**

Intentieverklaring

Intentieverklaring 'Sturen op mineralenefficiëntie via KringloopWijzer'

Ondergetekenden:

1. De federatie LTO Nederland, statutair gevestigd te Den Haag (hierna LTO Melkveehouderij), ten deze (rechtsgeldig) vertegenwoordigd door de heer C. Romijn; die de primaire sector melkveehouderij vertegenwoordigt;

Aldus overeengekomen:

Datum: 1 juli 2013

NZO

C.C. 't Hart

LTO Nederland

C. Romijn

Nevedi

H. Flipsen

VLB

F. Tsang

Vruchtbare
Kringloop

Vruchtbare Kringloop

Achterhoek - Liemers

Workshop Landelijk Onderwijsdag 5 november 2015

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door:

Waterschap

Rijn en IJssel

provincie
Gelderland

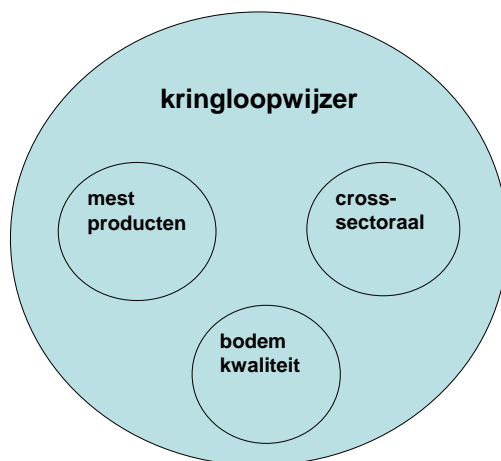

Rabobank

Projectopzet

1. Kringloopwijzer (*trekker: ForFarmers*)
2. Cross-sectorale samenwerking (*LTO*)
3. Inzet mestverwerkingsproducten (*LTO*)
4. Bodem- en waterkwaliteit (*trekker: WRIJ*)

Vruchtbare
Kringloop

www.vruchtbarekringloop.nl

Vruchtbare Kringloop is een samenwerking van o.a.:

Countus
accountants+adviseurs

DLV

AgruniekRijnvallei

alfa

accountants en
adviseurs

FLYNTH
adviseurs • accountants

provincie
Gelderland

Deltares
Enabling Delta Life

WAGENINGEN UR
For quality of life

accon avm
adviseurs en accountants

LOUIS BOLK
INSTITUUT
de natuurlijke kennisbron

Melkers van Morgen
Farmers

for farmers
the total feed business

Waterschap Rijn en IJssel

provincie
Gelderland

Rabobank

Vitens
LAAT WATER VOOR JE WERKEN

250 agrariërs:

- 20 studiegroepen
- 2 kennisgroepen bodem/water

De Vruchtbare Kringloop

- Ligging projectgebied

Legenda

- LTO afdelingen Achterhoek / De Liemers
- Beheergebied Waterschap Rijn en IJssel

© Copyright Waterschap Rijn en IJssel
Aandacht voor klemrechten worden ontleend

250 veehouders

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door:

Vruchtbare Kringloop

efficiëntie
kennis
informatie
KringloopWijzer mestbenutting
grondopbrengst
mestbenutting
grondopbrengendvermogen
zinnvol bodemleer bodemefficiëntie
mineralenstroom
mineralenefficiëntie
mineralenevenwicht
toepasbaarheid
fosfaatnormen
meerwaarde
toekomstgericht
euros
leerzaam
bewustwording
bedrijfsvitaliteit
praktijkervaring
duidelijkheid
rendement
informatieuitwisseling
bijscholing
uitdagend
duidelijkheid
toekomst
kansen
balans mineralenplaatsingsruimte
ondernemingsruimte
enthousiasme
mineralenbenutting
praktijk
optimaliseren
inspiratie
mestruimte
goedewraag
bedrijfsysteemcheck
opbrengstverhoging
samenwerking
bedrijfsvoordeel
mestafzetvoordelen
kringloop
sparren
toekomstmogelijkheden
melkveehoudersfeestje
rendementsverbetering
blijblijven
productieopbrengst
voordeel
handvatten resultaat
opbrengstverhogend
bodempromessen
duidelijkheid
bodempromessen
voordeel
perspectief
samensterk
leren
bodem
samenwerking
kringloop
sparren
toekomstmogelijkheden
melkveehoudersfeestje
mestafzetvoordelen

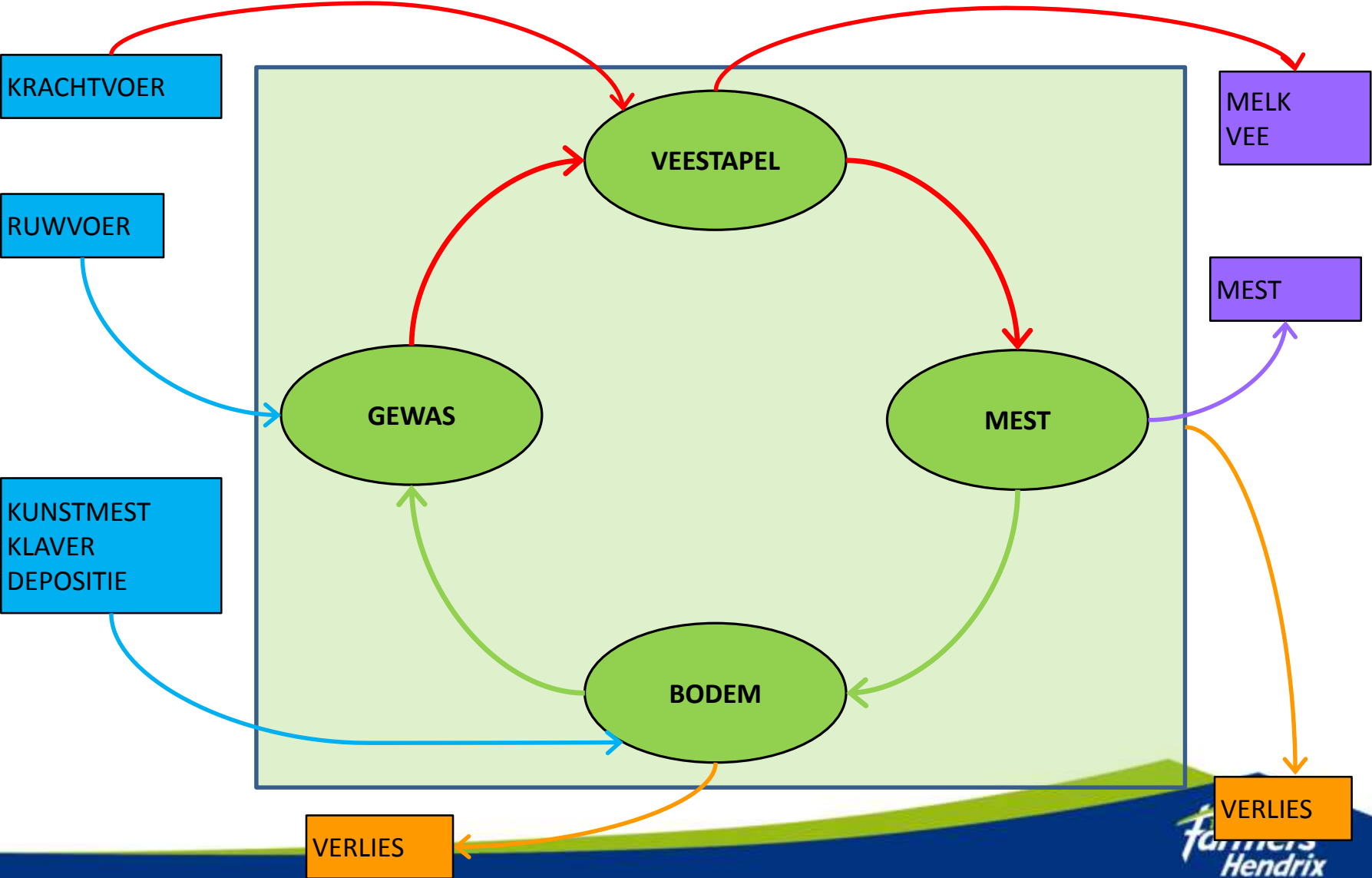
Doel KringloopWijzer

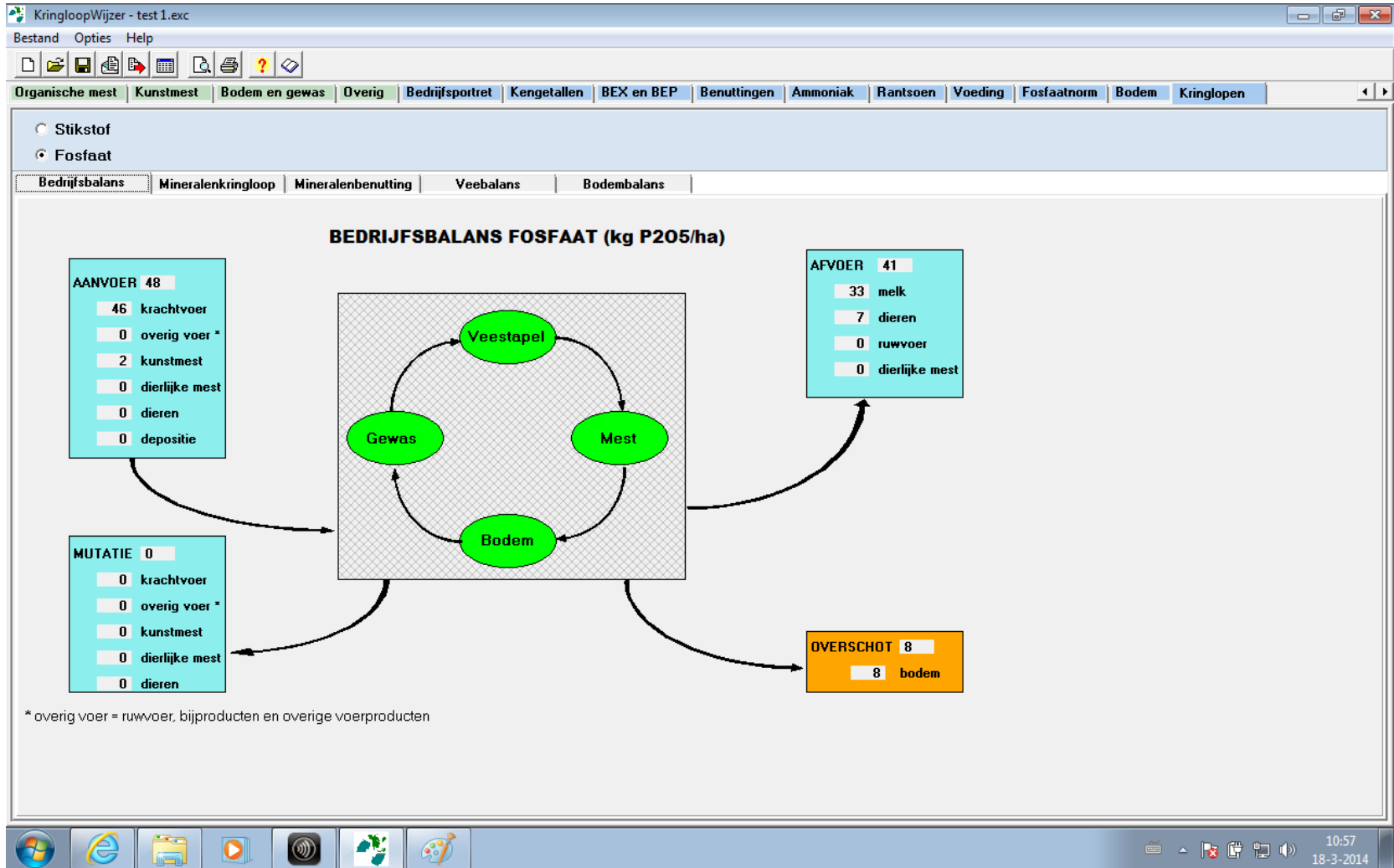
Inzicht in overschotten/verliezen en benuttingen

- basis voor verbeteringen
- bodemoverschot stikstof
- excretie fosfaat

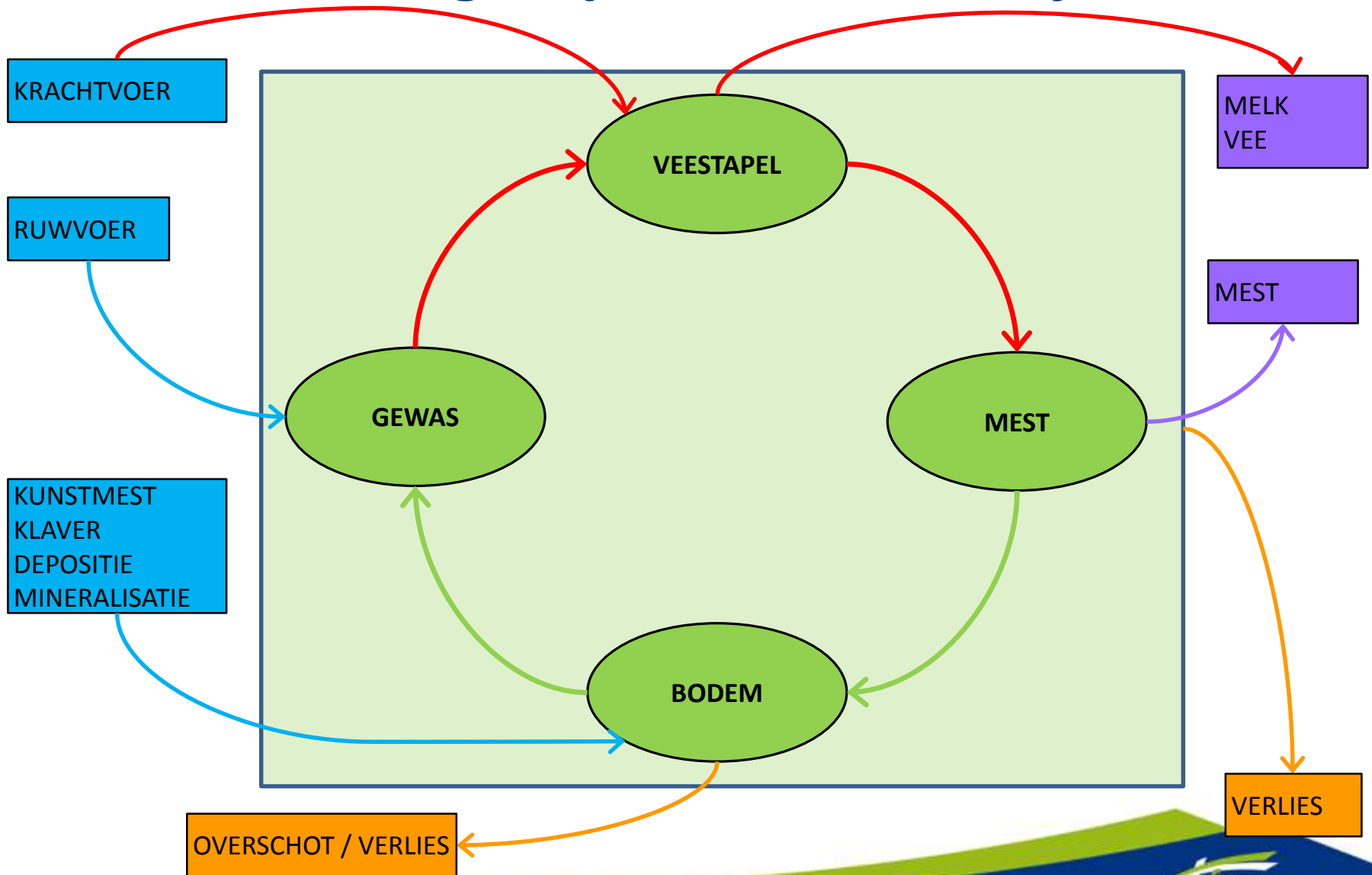
Kringloop melkveebedrijf

Bedrijfskringloop Fosfaat

Kringloop melkveebedrijf

KringloopWijzer

Belangrijkste beïnvloedbare factoren.

Voeding Dieren.

- * Efficiëntie N en P.
- * Rantsoenefficiëntie.

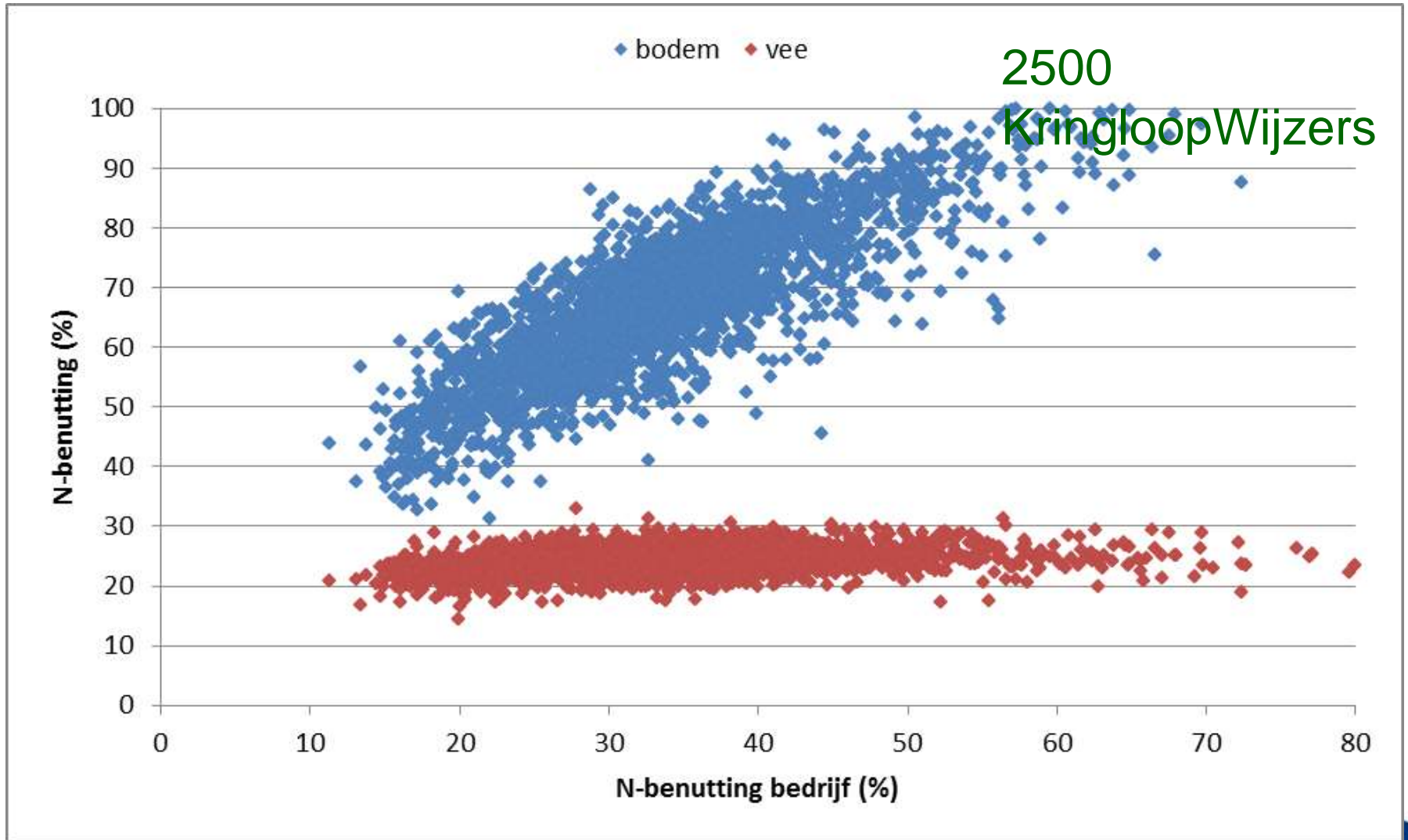
Bodem/Bemesting.

- * Efficiëntie N en P.
- * Optimalisatie opbrengst (kwaliteit en kwantiteit)

Benuttingen

Voeding dieren, bex

koe 8500 ltr per jaar (ureum 21)		stikstof productie	fosfaat productie
forfaitair	tabellenboek	117,5 kg	42
bex voordeel	5 % N, 15 % fosfaat	111,6 kg	35,7

Generieke bemestingsnorm grasland in 2015 (kg fosfaat/ha/jaar)

grondsoort	Enkel maaien	Veel beweiden	Weinig beweiden
Klei	90	90	90
Veen	90	90	90
Vochtig zand	90	90	90
Droog zand, geen beregening	90	90	90
Droog zand, beregening	90	90	90

Bodem – bemesting, bep

zandgrond derogatie oost, P-al 40		stikstof ruimte dierlijk	fosfaat ruimte dierlijk
forfaitair	tabellenboek	230	90
bep voordeel	3 kg /ha	230	93

Overzicht kengetallen KringloopWijzer

Groep: VK groep 9

bedrijf	jaar	Bedrijfskenmerken				Overschot bedrijf (kg/ha)				Stikstofbenutting (%)			Fosfaatbenutting (%)			Gewasopbrengst (kg ds/ha)	
		ha totaal	santal melk koeien	kg melk/ha	kg melk totaal	stikstof	fosfaat	stikstof	fosfaat	bedrijf	vee	bodem	bedrijf	vee	bodem	gras (incl. beheersgras)	snijmaïs
A	2013	54,9	85	12.909	708.820	270	31	223	31	23	25	49	53	30	70	7.461	15.925
	2014	53,8	87	13.899	747.217	192	-9	140	-9	31	26	70	100	33	109	11.318	13.330
B	2013	56,8	67	9.685	550.183	209	22	160	22	22	26	59	54	35	78	8.116	21.020
	2014	48,1	68	11.405	549.022	228	1	166	1	24	24	63	97	35	99	10.044	22.281
C	2013	73,7	113	13.404	987.896	262	21	198	21	24	26	56	64	34	80	10.176	18.423
	2014	66,3	117	15.171	1.005.810	262	-12	194	-12	27	24	62	100	32	113	11.732	19.380
D	2013	54,3	83	13.116	711.832	239	36	192	36	25	27	56	49	34	65	8.000	18.985
	2014	47,4	87	16.758	793.682	169	-19	110	-19	37	26	78	100	35	121	14.310	19.384
E	2013	59,8	111	14.860	889.059	331	53	270	53	22	26	39	43	31	48	5.831	10.446
	2014	59,6	110	14.681	875.405	219	-7	147	-7	30	24	68	100	32	108	10.999	22.729
F	2013	42,4	100	19.138	811.274	226	10	141	10	35	24	67	85	32	91	12.135	14.884
	2014	41,4	101	19.447	805.263	235	-14	152	-14	35	24	66	100	33	115	12.297	18.136
G	2013	54,8	92	15.473	847.915	224	17	157	17	30	25	63	71	31	83	9.588	15.354
	2014	55,9	95	16.865	941.936	194	-25	128	-25	35	25	72	100	32	126	13.926	17.738
H	2013	74,5	83	9.672	720.979	228	47	183	47	21	25	47	37	30	53	5.560	13.823
	2014	75,5	83	10.186	769.363	206	12	151	12	24	22	62	70	29	88	9.563	20.597
I	2013	45,8	102	19.078	874.525	237	17	174	17	32	28	63	73	32	85	9.654	13.108
	2014	50,0	103	17.712	886.109	253	15	192	15	30	27	58	74	33	84	8.957	13.948
J	2013	64,8	298	40.182	2.603.799	317	6	194	6	45	27	60	95	33	95	11.528	17.005
	2014	72,0	314	39.930	2.873.329	253	-19	132	-19	50	25	72	100	31	118	12.856	15.626
Gemiddelde	2013	58,2	113	16.752	970.628	254	26	189	26	29	26	55	64	32	73	8.805	15.897
Gemiddelde	2014	57,0	117	17.605	1.024.716	221	-8	151	-8	33	25	66	100	32	109	11.600	18.315

+ 2795 kg ds grasland
+ 2418 kg ds maisland

Bodembewustzijn

1 Algemeen

Naam bedrijf
 Naam uitvoerder
 Perceel/volgnummer [1]
 Bodemtype [2]

Beschrijving historie perceel

MijnBodemconditie: Kuilmeting

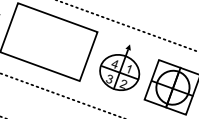
Wil je de BodemConditieScore online uitrekenen?
 Ga dan naar www.mijnbodemconditie.nl

Datum

Positie bodemkuil

Gewascode [3]

/GPS coord. W
 /GPS coord. N

[1] Zie gecombineerde opgave gewassen Ministerie EZ
 [2] 1 = Zware Klei 2 = Lichte Klei 3 = Zwak Lemig Zand 4 = Sterk Lemig Zand 5 = Veen
 [3] 259 = mais rotatie, 259c = mais continue, 266 = tijdelijk gras (<6 jaar), 265 = permanent gras

2 Bodemanalyse

Zuurgraad (pH) [4]
 Organischef Stof (%) [4]

[4] Zie bodemanalyse perceel, indien aanwezig, anders inschatten

3 Bodem Conditie Score (BCS)

- 1 Zuurgraad (pH)
- 2 Bodemstructuur
- 3 Regenwormen
- 4 Aantal gekleurde vlekken
- 5 Beworteling
- 6 Kleur
- 7 Ploegzool
- 8 Gewasbedekking

Totaal BCS

Wegingsfactor	[score]	[score x wegingsfactor]
2		
3		
3		
2		
3		
2		
3		
2		

Score: (0 = onvoldoende, 1 = matig, 2 = goed)

4 Aanvullende waarnemingen

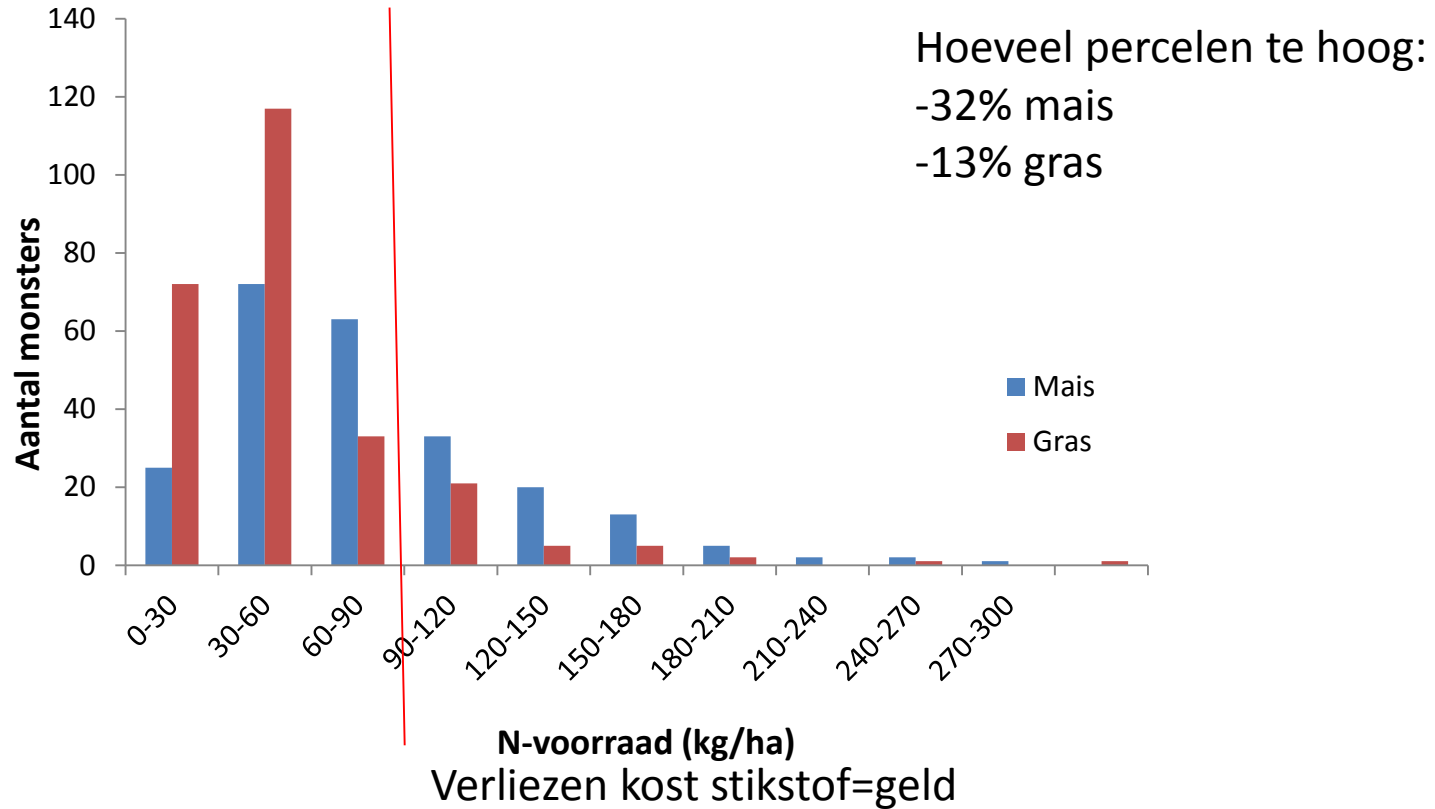
- Vochtigheid
- Plasvorming
- Scheuren
- Sporen

Vruchtbare
 Kringloop

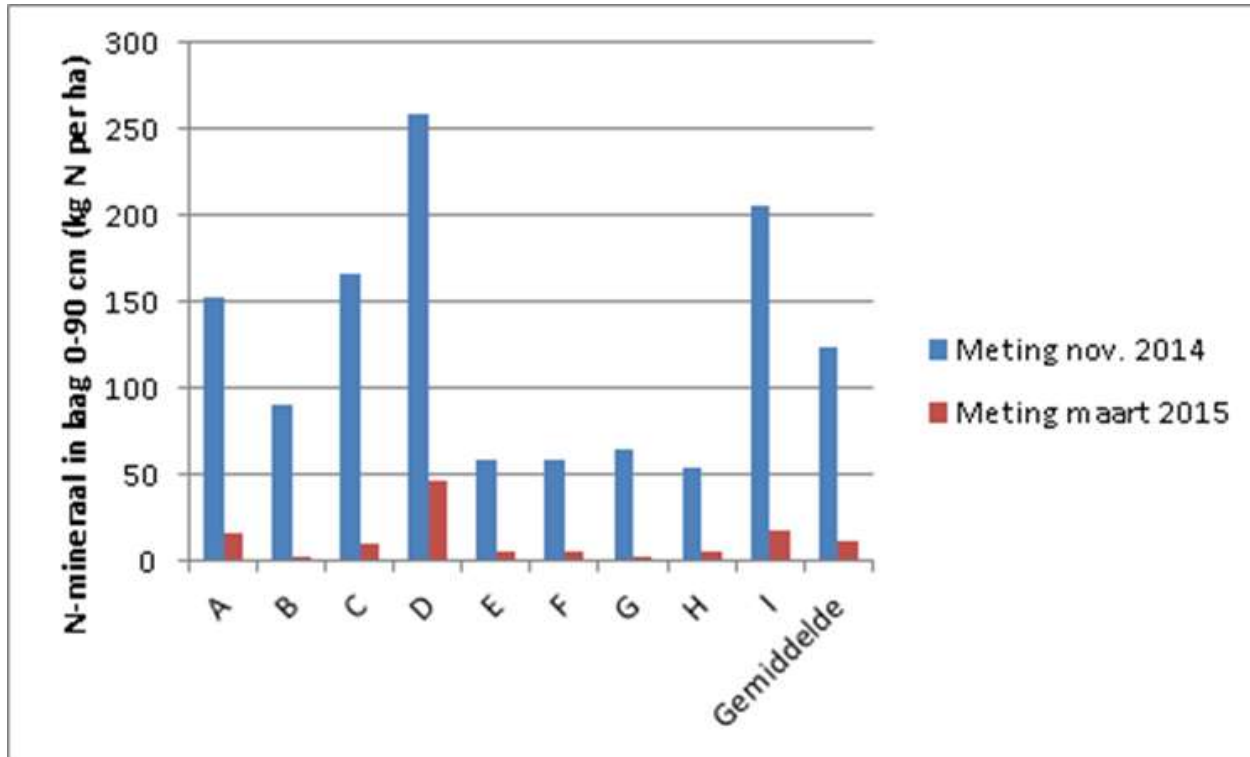

N-mineraal verdeling 0-90 cm over alle deelnemers

Nitraatuitspoeling na winter

Vruchtbare
Kringloop

the *total* feed business

Bedankt voor uw aandacht

Johan Temmink

Resultaten 2013 en 2014

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door:

Bedrijfskenmerken

	2013	2014
Oppervlakte (ha)		
grasland	38,7	41,0
maïslaan	10,5	9,0
overig	0,9	0,5
totaal	50,1	50,5
% grasland	77%	81%
Veestapel		
melkkoeien	102	104
pinken	33	35
kalveren	38	40
jongvee / 10 melkkoeien	6,9	7,2
Kg melkleverantie	878.720	898.680
Kg melk / koe / jaar	8.580	8.630
Vet % / Eiwit %	4,44 / 3,55	4,38 / 3,54
Melkureum	21,2	21,2
Kg melk / ha	17.810	18.090

- 214 bedrijven
  - 73% zand
  - 27% klei

- beweiding
  - 64% wel
  - 36% niet

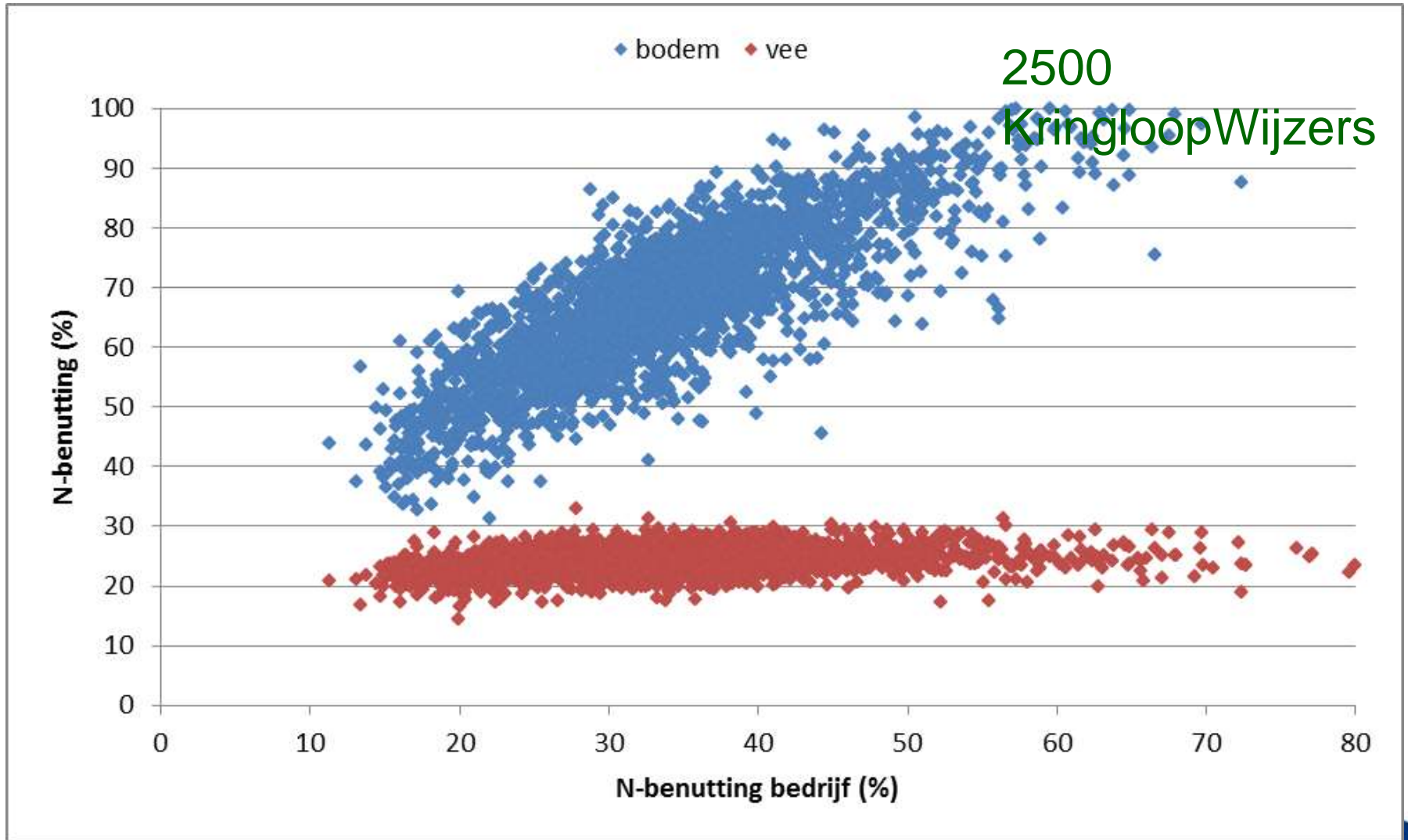
Overschot en benutting

	2013	2014
<u>Overschot (kg / ha)</u>		
stikstof bedrijf	206	168
stikstof bodem	141	101
fosfaat bedrijf en bodem	11	-19
<u>Stikstofbenutting (%)</u>		
bedrijf	34,9	40,0
vee	25,7	25,4
bodem	65,2	74,5
<u>Fosfaatbenutting (%)</u>		
bedrijf	82,7	100,0
vee	33,2	33,1
bodem	88,4	122,7

- Overschot bedrijf:
  - bodem
  - ammoniak
  - denitrificatie
  - overig

- Overschot bodem:
  - nitraat
  - ophoping

Benuttingen

Rantsoenenkenmerken

	2013	2014
RE-tot (g / kg ds)	154	156
RE / kVEM	160	162
P (g / kg ds)	3,6	3,6
P / kVEM	3,8	3,8
Kg krachtvoer / 100 kg melk	24,5	24,3
Kg FPCM / kg ds opname	1,09	1,09
Rantsoensamenstelling (%)		
weidegras	7	7
graskuil	37	36
maïskuil	29	30
overig	4	5
krachtvoer	23	22
BEX voordeel (%)		
stikstof	11	10
fosfaat	16	17

- Excretie vee:
  - RE/kVEM
  - P/kVEM
  - Melkproductie
  - Aantal jongvee

Verhogen benutting vee

- Verleng de levensduur van de koeien
- Verhoog de levensproductie per koe
- Houdt niet meer jongvee aan dan nodig is voor vervanging van melkkoeien
- Verhoog de voerefficiëntie
- Optimaliseer het rantsoen per diercategorie
- Verlaag het RE gehalte in het rantsoen
- Verlaag het P gehalte in het rantsoen
- Verbeter diergezondheid/vruchtbaarheid
- .....

Maïsopbrengst en -bemesting

	2013	2014
Opbrengst (kg/ha): droge stof	17.470	19.610
kVEM	17.310	19.570
stikstof	191	209
fosfaat	68	83
RE in maïskuil	70	69
P in maïskuil	1,8	1,9
Stikstofbemesting (kg/ha): dierlijke mest	180	202
kunstmest	30	35
totaal	210	237
Fosfaatbemesting (kg/ha): dierlijke mest	59	64
kunstmest	10	9
totaal	69	73
Overschot (kg/ha): stikstof	53	68
fosfaat	0	-10

Grasopbrengst en -bemesting

	2013	2014
Opbrengst (kg/ha): droge stof	10.250	11.790
kVEM	9.710	11.450
stikstof	278	322
fosfaat	83	106
RE in graskuil	175	180
P in graskuil	3,8	4,3
Stikstofbemesting (kg/ha): dierlijke mest	299	269
kunstmest	158	171
totaal	457	440
Fosfaatbemesting (kg/ha): dierlijke mest	97	84
kunstmest	1	2
totaal	98	86
Overschot (kg/ha): stikstof	172	115
fosfaat	14	-21

Opbrengst (kg ds/ha):

25% laagste: 8.440

Middengroep: 11.000

25% hoogste: 13.620

Fosfaatoverschotten per Ha

	Gemiddeld	25 % beste	Midden	25 % slechtste
<u>Overschot (kg / ha)</u>				
Fosfaat bedrijf en bodem	-/- 4	-/- 33	-/- 3	14
Stikstof bedrijf	187	140	187	249
Stikstof bodem	121	70	122	179
Melkproductie	8.607	8.648	8.578	8.867
Grasopbrengst	11.015	13.053	10.864	9.609
Maisopbrengst	18.543	19.751	18.872	17.061

Verhogen benutting bodem

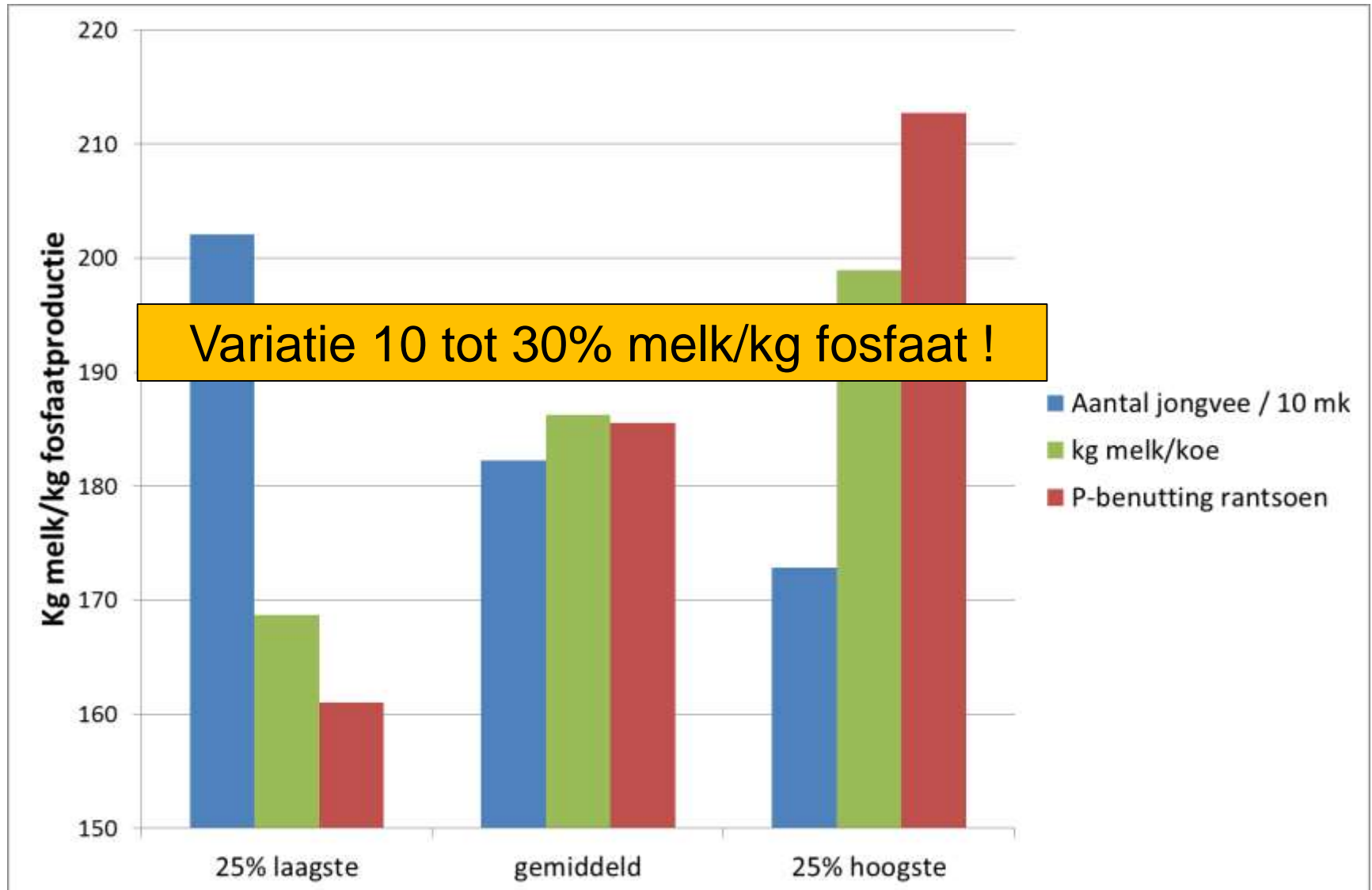
- Ken uw percelen door een goede bodemanalyse
- Maak een bodemconditiescore
- Maak een operationeel bemestingsplan
- Maak van het vanggewas een goede groenbemester (verhogen organische stof)
- Gebruik bij maïs drijfmest in de rij
- Voorkom structuurschade
- Wees geduldig
- .....

Besparingen €

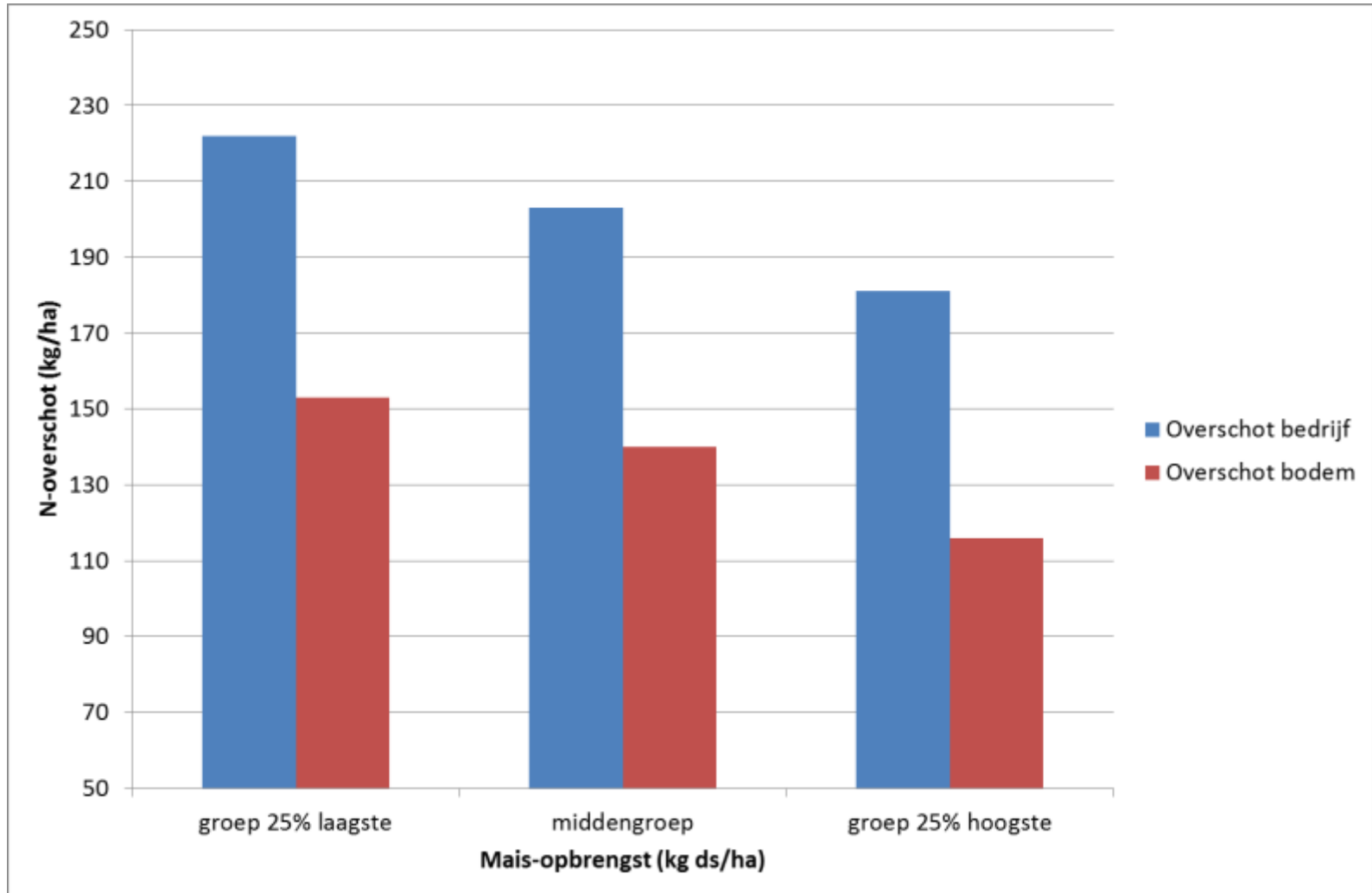
- Minder mestafzet bij een goede BEX
- Minder mest naar verwerking door lager fosfaatoverschot
- Minder voeraankoop bij hogere gewasopbrengst
- Lagere krachtvoerkosten bij eiwitarmere voeren en meer eigen ruwvoer
- Minder mestafzet bij extra fosfaatplaatsing (BEP)
- Hogere melkproductie bij lagere fosfaatexcretie zonder toename fosfaatoverschot

Melk per kg Fosfaat

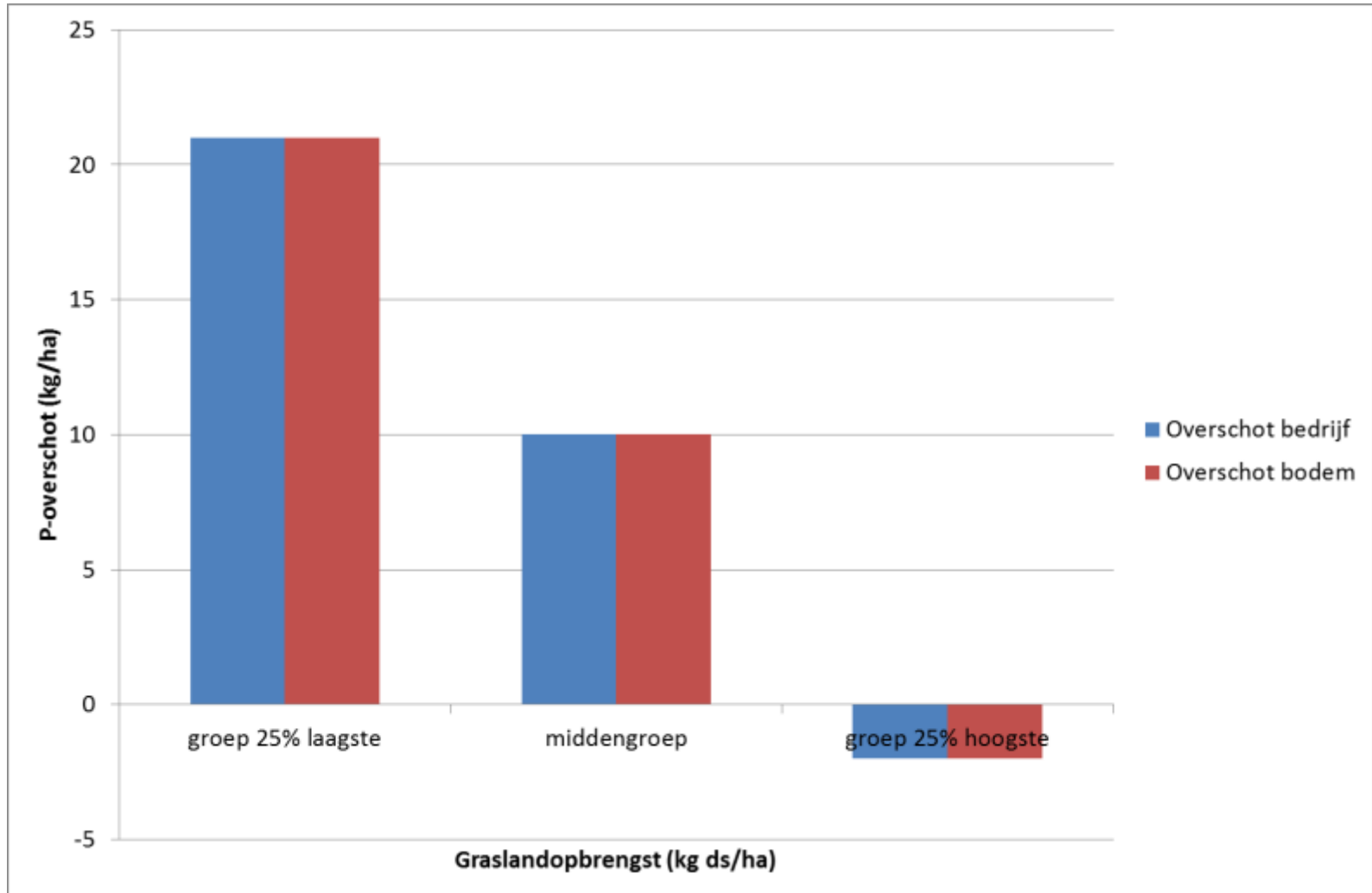

N-overschot Maisopbrengst 2013

P-overschot – Graslandopbrengst 2013

P-overschot – opbrengst maisland 2013

